

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Радослава Велчева Илчева**,
член на научно жури за защита на дисертация за придобиване на образователната и
научна степен «доктор» от **Атанаска Симеонова Методиева**
в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология – (Руска литература и литература на наро-
дите на СССР) – Руска литература

Дисертационният труд на Атанаска Методиева «Творчеството на Анна Баркова в литературния контекст на лагера и авангарда» е с обем 255 страници, организирани в увод, четири глави, съставени от отделни подглави, и заключение. Към основния текст са добавени два тематични блока: 1) Автори и групи с отношение към А. Баркова; 2) Приложение с ръкописи на А. Баркова. Библиографията включва над 130 източника предимно на български и руски език. Към документацията на редовната докторантка към Катедрата по славистика във Филологическия факултет на ЮЗУ «Н. Рилски» са приложени автобиография и списък с научните публикации за периода 2007 – 2014 г., обхващащ 27 заглавия, от които 8 са свързани с темата на дисертацията.

Трудът е първото в българската литературоведска русистика изследване, което, освен че представя панорамно творчеството на малко известната даже сред специалистите руска поетеса от ХХ в., се заема да проследи «забавеното ѝ вписване в руската литературна история» (с. 6). Анна Баркова идва при читателя в ситуация, когато на него не му е до литература, още повече – до поезия; когато той вече е прочел «Колымские рассказы» на В. Шаламов, «Архипелаг Гулаг» на Солженицын, «Крутой маршрут» на Е. Гинзбург. Идва през 1992, по време, когато масовият читател все повече се превръща в зрител; когато заинтересуваните от миналото се доверяват предимно на документалистиката. В този план е похвално извършеното от докторанката – довеждането на един талантлив, но непознат автор ако не при читателя, то поне при изследователя.

Значимостта на дисертацията, според мен, се проявява в **следните направления:**

- представяне на цялостното творчество на Баркова, което, както стана вече дума, е непознато. Специално трябва да се отбележи, че Методиева не добавя механично Баркова към установения литературен контекст на 20-те-началото на 30-те години, а чрез анализ на произведенията ѝ допълва, нюансира съществуващата картина, например, в случая с групата «Перевал»
- коментирането на поезията и прозата на Баркова не изолирано (това определено е полесният вариант!), а е осъществено в широки и, понякога, неочаквани контексти, като, например, този на неофициалната литература или на руската литература, създавана в г. Иваново (с. 78-83).
- разнообразни и разнопосочни съпоставки (с Рюрик Ивнев, с. 75-76; с Елена Гуро, с Е. Багрицки, дори с Русо по отношение на границите на суверенната власт – с. 147) и паралели (лириката на Баркова и съвременното музикално изкуство), често моделиращи определени културни ситуации.
- търсенето на типологията на лагерното творчество в две национални литератури – руската и българската. Нещо рядко правено (доколкото ми е известно, само от Вл. Донеv), но изключително полезно и навременно. Методиева съпоставя два еднакво непознати и еднакво отбягвани поради техния трагизъм феномена. Особено ценен е предложението от нея нов, собствен подход за сравнително типологическо изследване. Убедена съм, че този опит ще бъде полезен в други сходни изследвания.

- ценната и трудоемка работа (и то от дистанция!) по проучване архивите на Баркова.

Други несъмнени **достойнства** на дисертацията, които също са пример както за изградени изследователски качества у А. Методиева, така и за добросъвестното научно ръководство от страна на проф. М. Костова-Панайотова, са:

- размислите на Методиева за мястото на жената в революцията и в трагизма на първите десетилетия след нея.
- задълбоченият поглед върху кореспонденцията на Анна Баркова, която се разглежда като самостоятелно явление, както и тезата за структурните и семантичните ѝ отлики от съветското писмо.
- проучването на рецепцията на Баркова в България.
- въвеждане в изследователската стратегия на особено актуалният днес проблем за канона в литературата.
- редица интересни наблюдения като това за типично руския феномен «литературна дружба» (с. 188).
- коректно колегиално отношение към други изследователи (Н. Парахина, И. Захаријева, Л. Таганов и т.н.)

Дисертационният текст поражда и някои критични **бележки** и **препоръки**. Веднага ще отбележа, че всички моменти, за които ще стане дума, са лесно отстраними.

- Настоятелната ми препоръка е при издаването на дисертацията като книга текстът да бъде много прецизно огледан и коригиран, включително и като синтаксис. На места той е много плътен и концентриран, но на други се създава впечатление за фрагментарност или разводненост (напр., раздел 1.3.)
- Текстът трябва да се изчисти от неизбежните за мащабно изследване повторения и от неизбежните русизми: *ссылка* е заточение, *статья* в НК не е статия, а член (с. 24) *бунтовщик* пък е бунтар (с. 26).
- Личните имена в повечето случаи се изписват на руски. Ако дисертантката държи на това, то тя трябва да се аргументира. Препоръката ми е личните имена да се изписват на български, като в скоби се дава оригиналното изписване – там, където то е различно от българското. Така ще бъдат избегнати разночетения като Степанщева или Степаншчева (с. 20), ще стане ясно, че Алена Злобина (с. 34) всъщност е Альона, ще бъде премахнати ортографичните контаминации «Илья Еренбург» (с. 9), «Д. Семеновский» (с. 84), «Игор Золотусский» (с. 127).
- Цитатите на руски често са с граматични и правописни грешки. Те задължително трябва да се сверят с източниците. Трябва също да се обоснове необходимостта от цитирането на научна литература на руски език – практика, която има своята логика, когато се цитират изследователи от XVIII -XIX в., но не от близкото минало и наши дни.
- Да се избягва прекалената интимност. Вербловская (с. 50) може да е *Ира* за Баркова, но за изследователя е *Ирина*. Същото се отнася и за дъщерята на Олга Ивинска.
- Повече изследователска скромност: тя все още е етикетна за дисертационните трудове. Имам предвид авторовата претенция, че «Настоящият текст може да се нарече завършек на литературоведското *Петокнижие*, което представя творчеството в неговия дълъг културен живот, който Анна Баркова изживява в лагерното си пътуване...» (с. 10). С библейската терминология трябва да сме изключително внимателни, ако искаме да бъдем правилно разбрани. Да не говорим, че в науката нито един труд, нито една концепция не може да заявява за себе си като за завършек.
- Препратките към отдавна отминали литературни периоди не винаги са уместни, което създава впечатление за изкуственост и пресилване. Напр.: «Както летописните

предзнаменования за епическата слава и гибел на княз Олег е предсказан от „колдуња и ясновидяща” (Чекова 1995: 43), така Анна Баркова живее няколко години в занимание с гадаене на ръка (в своите дневници признава нелеките години, в които се спасява от глад, като гадае),» (с. 76). Същото може да се каже и за препратката към средновековната повест за Пьотр и Феврония.

- на няколко места се използва прилагателното *гулаКовски* (напр., гулаговска съдба с. 106). По законите на българското и руското словообразуване той е *гулаГовски(й)*.

- Някои твърдения се нуждаят от корекция: Луначарски е наречен «културолог и литературовед на съветската и руската култура» (с. 159), написано е, че под редакторството на В. Коротич започва епохата на перестройка. Коротич е една от емблематичните фигури на Горбачовата перестройка, но не е неин инициатор. Той е талантилив журналист с търговски нюх за сензацията и премерения риск, който обаче не винаги беше коректен към фактите.

Отново ще повторя, че всички тези забележки са поправими и лесно отстраними. Вероятно някои от нещата могат да се преподредят, уточнят и т.н. (всеки текст го предполага априори!), но това си е авторово решение

Дисертацията на А. Методиева породила у мен следните **въпроси**:

- Знае ли се нещо по-конкретно за историята на един от псевдонимите на Баркова – *Калика Перехожая*? Каква е неговата функция: иронична, сатирична? Защо *калики перехожие* са богомолците в руския фолклор, странстващите мисионери, които не само популяризират християнството в народния му вариант, но и, според билината, излекуват от тежък недъг бъдещия руски богатир Иля Муромец.

- Каква е динамиката на отношението на Анна Баркова към православието?

- По повод на сътрудничеството ѝ с А.В. Луначарски, една противоречива фигура в руската култура. Има ли вероятност първоначално Баркова да е жертва на банално разчистване на сметки от страна на противниците на наркома, което, разбира се, ни най-малко не намалява трагизма на поетичната и житейската ѝ съдба?

- Има ли достатъчно материал за извеждане в самостоятелна проучвателска линия на отношенията на Баркова и А. Твардовски?

Авторефератът адекватно представя структурата и съдържанието на дисертацията.

Всичко казано дотук ми дава основание убедено да препоръчам на почитаемото научно жури да присъди на Атанаска Симеонова Методиева образователната и научна степен «доктор» за дисертационния ѝ труд «Творчеството на Анна Баркова в литературния контекст на лагера и авангарда».

Дата: 18.11. 2015 г.
София

Член на журито:
(доц. д-р Р. Илчева)